

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra správního práva a správní vědy

**Právní úprava přestupků proti
životnímu prostředí**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Legal regulation of environmental offenses

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Michal Sobotka, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

David Neubauer

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 15.3.2022

.....

David Neubauer

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce JUDr. Michalu Sobotkovi, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Práce se zabývá právní úpravou přestupků proti životnímu prostředí.

V úvodní kapitole jsou vymezeny základní prameny právní úpravy, poté následuje rozebrání základních pojmů, které souvisejí s touto bakalářskou prací.

Třetí kapitola se zaměřuje na odpovědnost za přestupek a poslední kapitola se zaměřuje na přestupky na jednotlivých úsecích.

Klíčová slova

Přestupky, životní prostředí, fyzická osoba, pokuta, zákon, právo životního prostředí, ochrana

Annotation

The thesis deals with the legal regulation of offenses against the environment.

The introductory chapter defines the basic sources of legislation, followed by an analysis of basic concepts related to this bachelor's thesis. The third chapter deals with liability for offenses and the last chapter deals with offenses in individual sections.

Key words

Offenses, enviromental, natural person, fine, law, enviromental law, protection

Obsah	
ÚVOD	6
1 PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY	8
2 ZÁKLADNÍ POJMY	10
2.1 Životní prostředí	10
2.2 Právo životního prostředí	11
2.3 Přestupek.....	12
2.3.1 Pokus přestupku.....	13
2.3.2 Pokračování v přestupku	14
2.3.3 Přestupky hromadné a trvalí	14
2.3.4 Okolnosti vylučující protiprávnost	15
3 ODPOVĚDNOST ZA PŘESTUPEK	18
3.1 Odpovědnost fyzické osoby za přestupek.....	18
3.2 Odpovědnost právnické osoby za přestupek	20
3.3 Odpovědnost podnikající fyzické osoby za přestupek.....	21
3.4 Zánik odpovědnosti	22
4 PŘESTUPKY NA JEDNOTLIVÝCH ÚSECÍCH	23
4.1 Úsek ochrany lesů	23
4.2 Úsek ochrany ovzduší.....	26
4.3 Úsek ochrany přírody a krajiny.....	29
4.4 Úsek ochrany zvířat	32
4.5 Úsek ochrany vod	34
4.6 Úsek ochrany odpadového hospodářství	40
4.7 Úsek chemických látek.....	42
4.8 Úsek ochrany zemědělského půdního fondu	43
4.9 Úsek ochrany hornictví a geologie	44
4.10 Shrnutí	45
5 ZÁVĚR	47
SEZNAM LITERATURY	50

Úvod

Životní prostředí je velmi důležitou součástí okolního světa, ale vlivem činnosti člověka dochází k jeho postupnému ničení a devastaci. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná současně i o zdroj pro lidskou společnost nepostradatelných živin a surovin, je nutné poskytovat mu určitou ochranu a zabránit jeho znehodnocování a znečištění.

Ochrana životního prostředí právními prostředky je velmi účinná, neboť poskytuje možnost sankcionovat nežádoucí chování vůči životnímu prostředí jako celku, ale i vůči jeho jednotlivým složkám. Kromě toho je životní prostředí ale chráněno i dalšími nástroji, které mohou být v rovině ekonomické (daňová zvýhodnění pro šetrnější řešení apod.) nebo administrativní (vytváření koncepcí nebo strategií apod.).

Pokud jde o právní nástroje, jedná se především o trestněprávní a správněprávní normy, které penalizují některé způsoby chování. Nejtěžší provinění proti životnímu prostředí, tedy jeho největší poškození jsou vymezena jako trestné činy v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Méně závažné činy jsou pak trestány jako přestupky ve správním řízení a zákony stanoví, jaká výše pokuty může být za spáchání těchto přestupků uložena.

První kapitola se zabývá základními prameny právní úpravy, poté následuje charakteristika základních pojmů, které souvisí s touto bakalářskou prací. Třetí kapitola pojednává o odpovědnosti fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob za páchaní přestupků na úseku životního prostředí a poslední kapitola je věnována přestupkům na jednotlivých úsecích. Jedná se o úsek ochrany lesů, úsek ochrany ovzduší, úsek ochrany vod, úsek ochrany přírody a krajiny, úsek ochrany zvířat, úsek ochrany odpadového hospodářství, úsek chemických látek, úsek ochrany zemědělského půdního fondu a úsek ochrany hornictví a geologie.

Cílem této práce je zmapování a analýza jednotlivých přestupků na poli životního prostředí, které se nacházejí v množství zákonných norem (např. lesní zákon, zákon o odpadech apod.) a ukázat, jaké součásti životního prostředí jsou správním právem nejvíce chráněny (tedy jaké přestupky jsou sankcionovány

nejvíce) nebo jakým činům se správní právo snaží zamezit tím, že umožní uložení nejvyšších pokut.

Hlavní důraz práce je kladem na vymezení skutkových podstat jednotlivých přestupků na poli životního prostředí tak, aby bylo zřejmé, jaké chování je dle zákona nevhodné a společensky škodlivé. Posuzována bude odpovědnost za přestupky fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob.

1 Prameny právní úpravy

V případě životního prostředí jsou základními prameny právní úpravy jednak Ústava a Listina základních práv a svobod a dále pak konkrétní zákonné normy, které se k tématu životního prostředí vztahují. Ústava ČR¹ sice příliš o životním prostředí nehovoří, nicméně již v Preambuli je napsáno, že občané České republiky jsou odhodláni „*společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství.*“ Navíc v čl. 7 Ústavy ČR je uvedeno, že „*stát dbá na šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.*“²

Daleko více se problematikou životního prostředí zabývá Listina základních práv a svobod, která v čl. 35 vymezuje základní rámec ochrany životního prostředí v ČR. Článek 35 odst. 1 Listiny základních práv a svobod³ zdůrazňuje, že každý má právo na příznivé životní prostředí a současně podle čl. 35 odst. 2 Listiny základních práv a svobod má každý právo na informace o životním prostředí a jeho stavu. Na ochranu životního prostředí jako takovou se soustředí odst. 3, že nikdo nesmí životní prostředí poškozovat ani ohrožovat nad míru stanovenou zákonem. Navíc je zde uvedeno, že zákaz poškození se nevztahuje pouze na životní prostředí, ale i na přírodní zdroje, dále na druhové bohatství přírody, ale i na kulturní památky.

O ochraně životního prostředí se zmiňuje i Listina základních práv EU, která v čl. 37 uvádí, že „*vysoká úroveň ochrany životního prostředí a zvyšování jeho kvality musí být začleněny do politik Unie a zajištěny v souladu se zásadou udržitelného rozvoje.*“

Pokud jde o právo životního prostředí, je možné ho rozdělit na obecnou část, která zahrnuje předmět, systém, zásady nebo nástroje ochrany životního prostředí a také na zásadní část práva životního prostředí, což je ekologicko-právní odpovědnost, a na zvláštní část.⁴ Zvláštní část je dále možné rozdělit do několika kategorií, a to na právní předpisy průřezové (např. zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí), právní předpisy složkové (např.

¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.

² Článek 7 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.

³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

⁴ PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2013. 174 s. ISBN 978-80-86847-67-2, s. 20.

zákon č. 289/1995 Sb., lesní zákon) a právní předpisy, které se soustředí na technickou ochranu životního prostředí (např. zákon č. 541/2000 Sb., o odpadech).⁵

⁵ PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2013. 174 s. ISBN 978-80-86847-67-2, s. 20.

2 Základní pojmy

Než bude přistoupeno k vlastnímu tématu práce, je nutné nejprve vymezit některé pojmy z oblasti přestupkového práva a současně i z oblasti životního prostředí, které bude dále práce používat. Především se jedná o základní pojmy přestupkového práva a práva životního prostředí – tedy v první řadě přestupek, dále pak pokračující přestupek, trvajícím přestupek a pokus přestupku, dále pak okolnosti vylučující protiprávnost.

2.1 Životní prostředí

Jako životní prostředí je možné v nejširším slova smyslu označit vše, co nás obklopuje a nevzniklo činností člověka. Je to především příroda a její součásti – tedy, jak příroda živá, tak příroda neživá. Podle § 2 zákona 17/1992 Sb., o životním prostředí, je životní prostředí „vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje.“⁶ Životní prostředí je možné označit jako biosféru, která následně zahrnuje další složky jako je např. litosféra (zemská kůra), pedosféru (zemský povrch), hydrosféru (vodstvo) a atmosféru (ovzduší). Současně zahrnuje i ekosystémy v ní se nacházející. Ekosystém je „základní jednotka biosféry složená ze živých organismů (rostlin, živočichů, mikroorganismů) a okolního abiotického prostředí (fyzikálně-chemických faktorů).“⁷

Jak poukazuje Damohorský, vztah člověka k životnímu prostředí je vztahem ekologickým, společenským i ekonomickým. Ekologickým vztahem je myšleno, že příroda poskytuje základní podmínky pro život člověka (vzduch, vodu, potravu, prostor atd.). Nicméně pokud jde o vztah společenský a ekonomický, je možné ho vysvětlit tak, že na rozdíl od ostatních živých organismů, které mění přírodu pouze svou přirozeností, člověk přírodu mění úmyslně a přetváří si ji tak, aby

⁶ Podle § 2 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí.

⁷ DIRNER, Vojtech. *Ochrana životního prostředí: základy, plánování, technologie, ekonomika, právo a management*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 1997. ISBN 80-7078-490-3, s. 46.

uspokojovala jeho potřeby, které ovšem nemusí být potřebami primárními (potrava, vzduch apod.).⁸

Vzhledem ke skutečnosti, že přírodní zdroje jsou vyčerpitelné, začaly se od konce 19. a především během 20. století objevovat názory, že je nutné přírodní zdroje chránit a jejich využívání určitým způsobem regulovat. Tato regulace a snaha o šetrné zacházení se označuje jako ochrana životního prostředí a je prováděna např. zákonnou úpravou, která stanoví, jakým způsobem člověk může přírodní zdroje využívat a jaký způsob je již z pohledu ochrany životního prostředí nežádoucí a třeba jej eliminovat, případně penalizovat. Ochrana životního prostředí je nezbytnou lidskou aktivitou, kterou se člověk snaží napravit to, co sám napáchal.

2.2 Právo životního prostředí

Právo životního prostředí je souborem právních norem, které upravují chování člověka vůči životnímu prostředí. Životní prostředí je chráněno normami ústavního pořádku, ale i zákonnými normami správního a trestního práva. Pokud jde o trestní právo, ustanovení § 293–308 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, vymezují trestné činy proti životnímu prostředí, ať už se jedná o poškození a ohrožení životního prostředí, poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti, poškození vodního zdroje, neoprávněné nakládání s opady apod.⁹ Tyto trestné činy jsou nejzávažnějšími porušeními pravidel chování proti životnímu prostředí, které rozeznává zákon. Nicméně v rámci správního práva jsou vymezeny ještě další skutkové podstaty méně závažných deliktů, které nejsou již trestnými činy, protože jejich společenská závažnost je menší, ale jsou to „pouze“ přestupky.

⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-338-7, s. 5.

⁹ Podle § 293-308 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

2.3 Přestupek

Přestupek v obecné rovině je vymezen v § 5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Podle uvedeného ustanovení je přestupkem takový „*společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.*“ Jak je patrné, tuto definici přestupku je možné rozdělit na několik částí, ze kterých vyplyne jednak pozitivní, jednak negativní definice přestupku. Pozitivní definicí přestupku je, že se jedná o společensky škodlivý a protiprávní čin. Nicméně, co zákon rozumí společenskou škodlivostí, není již v § 5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, rozvedeno. Odborná literatura se kloní k tomu, že společenskou škodlivostí je myšleno porušení nebo ohrožení zájmu, který je chráněn zákonem.¹⁰

Na druhou stranu protiprávnost je již možné vymezit daleko jednodušeji, protože protiprávním činem je možné definovat takový čin, který je v rozporu s některou zákonnou normou. Zatímco u trestního práva jsou trestné činy soustředěny v jednom zákoně, a to v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který obsahuje kompletní katalog trestných činů, přestupky jsou vymezeny jednak v zákoně č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ale vzhledem k tomu, že přestupků, kterých se osoba může dopustit je daleko více než trestných činů, jsou vymezeny i v konkrétních právních normách (např. v zákoně č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve kterém jsou vymezeny přestupky, kterých je možné se dopustit v nakládání s opady, nebo v zákoně č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, kterých je možné dopustit se na úseku ochrany ovzduší, apod.).

Dalším pozitivním znakem přestupku je skutečnost, že je v zákoně přímo za přestupek vyznačen. Podmínkou toho, zda určité jednání je možné označit jako přestupek, je „*že takové jednání je jako přestupek výslovně v jiném zákoně označeno. V případě, že by protiprávní jednání fyzické osoby v zákoně nebylo*

¹⁰ JEMELKA, Luboš. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-772-9, s. 53.

*označeno jako přestupek, bude se jednat o disciplinární delikt nebo pořádkový delikt fyzické osoby.*¹¹

Negativním znakem přestupku je pak skutečnost, že se nejedná o trestný čin. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, vymezuje trestné činy proti životnímu prostředí. Skutkové podstaty těchto trestných činů se mohou do značné míry překrývat s některými skutkovými podstatami přestupků, a proto v okamžiku spáchání protiprávního činu je nutné přesně vymezit, zda se jedná o přestupek nebo o trestný čin. Jak uvedl ve svém nálezu Ústavní soud, *„přestupek a trestný čin se odlišují především intenzitou újmy způsobené chráněnému společenskému zájmu.*“¹²

2.3.1 Pokus přestupku

Přestupek nemusí být jednáním, které je dokonané, ale zákon vymezuje i pokus přestupku, a to v § 6 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Pokusem je jednání osoby (fyzické nebo právnické), které *„bezprostředně směřuje k dokonání přestupku.“* V případě fyzické osoby zákon vymezuje ještě podmínku, že se takového jednání fyzická osoba dopustila v úmyslu přestupek spáchat. Zároveň, aby bylo jednání fyzické nebo právnické osoby shledáno jako pokus přestupku, k dokonání přestupku nesmí dojít.¹³ *„Pokus je trestný, pouze stanoví-li tak zákon, a to stejně jako dokonáný čin, a která jednání budou vyhodnocena jako natolik nebezpečná, aby byla stíhána již ve stadiu pokusu, je záležitostí spíše právně politickou.“*¹⁴

¹¹ KUČEROVÁ, Helena. HORZINKOVÁ, Eva. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích: s komentářem a judikaturou*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2019. Komentátor. ISBN 978-80-7502-383-4, s. 71.

¹² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 3. 2004, sp. zn. II. ÚS 788/02.

¹³ Podle § 6 odst. 1 a 2 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

¹⁴ MATES, Pavel, ONDRÁČKOVÁ, Věra. *Kodex správního práva trestního*. *Trestněprávní revue* 11-12/216, s. 253 an.

2.3.2 Pokračování v přestupku

Pokračování v přestupku je vymezeno v § 7 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Je to takové jednání, „*jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují skutkovou podstatu stejného přestupku, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení, blízkou souvislostí časovou a souvislostí v předmětu útoku.*“

Aby či nebo jednání mohly být označeny za pokračování v přestupku, je nutné, aby byly kumulativně naplněny následující znaky:

- a) dílčí útoky musí být kvalifikovány jako jeden a ten samý přestupek,
- b) musí existovat jednotný záměr osoby, která přestupek páchá,
- c) způsob provedení musí být stejně nebo podobný,
- d) musí být blízká souvislost časová nebo souvislost v předmětu útoku.¹⁵

Pokračující přestupek tedy tvoří jeden skutek, „*který je spáchán až po posledním dílčím útoku nebo zahájením řízení o přestupku, tj. že nemůže dojít k zániku odpovědnosti za „starší“ dílčí útoky, z praktických důvodů (eliminace nadměrné tvrdosti postihu) narušují ustanovení VodZ¹⁶ o výpočtových pokutách za nedovolené odběry vod. Podle nich „pokutu za přestupek spáchaný nedovoleným odběrem povrchových nebo podzemních vod lze stanovit nejvýše za období 3 let předcházejících dni, kdy byl nedovolený odběr vody zjištěn.*“¹⁷

2.3.3 Přestupky hromadné a trvalé

Hromadným přestupkem je takový přestupek, který se vyznačuje více útoky, jež jsou spojeny jediným záměrem.¹⁸ Vymezení hromadných přestupků je důležité z toho důvodu, že k odpovědnosti za přestupek je vyžadováno více úroků

¹⁵ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-727-9, s. 269–270.

¹⁶ Zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁷ JELÍNKOVÁ, Jitka a Svatava HAVELKOVÁ. *Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-839-9, s. 24–25.

¹⁸ Podle § 9 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: „*Hromadný přestupek je takový přestupek, u kterého zákon vyžaduje pro vznik odpovědnosti za přestupek více útoků spojených společným záměrem.*“

spojených společným záměrem.¹⁹ Takové přestupky jsou v zákonech vymezeny slovem „hromadně“ nebo „opakovaně“, ale zároveň se nejedná o recidivu.

Trvající přestupek je podle § 8 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, takový přestupek, kdy pachatel vyvolá a následně udržuje protiprávní stav, nebo udržuje takový protiprávní stav, který sám nevyvolal.²⁰ Jako příklad by se dal uvést čin, kdy se zemědělská půda užívá k nezemědělským účelům bez souhlasu s jejím odnětím ze zemědělského půdního fondu.

2.3.4 Okolnosti vylučující protiprávnost

Obdobně jako zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, vymezuje okolnosti, za kterých se jednání, které by bylo jinak trestným činem, za trestný čin nepovažuje, podobně i zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, vymezuje situace, za kterých není možné odpovědnosti za přestupek dohodit. Jsou jimi okolnosti vylučující protiprávnost, mezi které patří krajní nouze, svolení poškozeného, nutná obrana a oprávněné použití zbraně.

Krajní nouze je charakterizovaná v § 24 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, že „*čin jinak trestný jako přestupek není přestupkem, jestliže jím někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému zákonem.*“ Nicméně zákon vymezuje krajní nouzi i negativně, protože uvádí, že o krajní nouzi nejde v případě, že nebezpečí bylo možné odvrátit jinak nebo v případě, že následek, který vznikl odvracením nebezpečí, byl stejně závažný nebo i závažnější, než bylo původní nebezpečí. Současně zásadním hlediskem v případě krajní nouze je nebezpečí přímo hrozící – tedy události spějí k tomu, že dojde k poruše zájmu chráněného zákonem.²¹

Jako příklad krajní nouze je možné uvést příklad amatérského speleologa, který se v jeskyni zřítíl a pro jeho záchranu museli záchranáři rozpojit horniny

¹⁹ JEMELKA, Luboš. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-772-9, s. 85.

²⁰ JEMELKA, Luboš. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-772-9, s. 77.

²¹ FRUMAROVÁ, Kateřina. *Správní trestání*. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-250-9, s. 62.

a vůbec narušit skálu, případně odstranit kamení apod. Podle § 87 odst. 2 písm. g) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, se fyzická osoba dopustí přestupku tím, že „poškozuje nebo ničí jeskyni nebo její součást, nebo porušuje jiné povinnosti stanovené k ochraně jeskyní podle § 10.“²² V tomto případě se ovšem jedná o krajní nouzi: „ochrana života a zdraví je hodnocena jako vyšší zájem, než je zájem na ochraně dochovaného stavu jeskyně, nebezpečí ohrožení života je bezprostředně hrozící a není jiná možnost, jak ho odvrátit.“²³

Další okolností vylučující protiprávnost je podle § 25 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, nutná obrana. Nutnou obranou je odvrácení přímo hrozícího nebo trvajících nebezpečí, případně útoku na zájem, který je chráněn zákonem.²⁴ Negativním vymezení nutné obrany je nepřiměřenost obrany k útoku.²⁵ Nutná obrana nebude v případě přestupků na poli ochrany životního prostředí relevantní.

Další okolností vylučující protiprávnost je přípustné riziko, které již připadá na poli přestupků proti životnímu prostředí v úvahu. Přípustné riziko je, „jestliže někdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl k dispozici v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo v rámci svého předmětu činnosti společensky prospěšnou činnost, jíž ohrozí nebo poruší zájem chráněný zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.“²⁶ Negativní vymezení přípustného rizika jsou činnosti, které ohrožuje život a zdraví člověka, které jsou nepřiměřené k míře rizika nebo jejich provádění odporuje právním předpisům.²⁷

Na poli přestupků proti životnímu prostředí je přípustným rizikem např. činnost orgánů ochrany přírody, které zajišťují monitoring pátků apod. Touto činností mohou naplnit znak přestupku podle § 49 odst. 1 a § 50 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny tím, že ruší zvláště chráněné druhy.

²² Podle § 87 odst. 2 písm. g) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

²³ JELÍNKOVÁ, Jitka a Svatava HAVELKOVÁ. Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-839-9, s. 64.

²⁴ Podle § 25 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

²⁵ Podle § 25 odst. 2 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

²⁶ Podle § 27 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

²⁷ Podle § 26 odst. 2 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Nicméně přípustné riziko spočívá ve společensky prospěšném výsledku, kterého není možné dosáhnout jinak.²⁸

Další okolností vylučující protiprávnost je svolení poškozeného, které je vymezené § 26 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, jako „*čin jinak trestný jako přestupek není přestupkem, jestliže někdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny.*“ Podobně jako nutná obrana ani tato okolnost vylučující protiprávnost není pro přestupky na poli ochrany životního prostředí relevantní.

²⁸ JELÍNKOVÁ, Jitka a Svatava HAVELKOVÁ. *Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-839-9, s. 65.

3 Odpovědnost za přešupek

Odpovědnost za přešupek je velmi důležitým aspektem pro to, aby osoby – ať už fyzická, právníká nebo podnikající fyzická – byla shledána vinnou za konkrétní přešupek. Zákon stanoví konkrétní podmínky odpovědnosti osob za přešupek a v případě jejich nesplnění, není možné odpovědnost za přešupek dovodit. Odpovědnost za přešupky je stanovena zákonem č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přešupky a řízení o nich. Přešupkový zákon však upravuje i další aspekty přešupkové součinnosti, jako je například spolupachatelství, návod, pomoc a organizátorství.²⁹

Spolupachatelství je upraveno v § 11 zákona č. 250/2016 Sb., a to jak pro fyzické, právníké i podnikající fyzické osoby. Spolupachatelstvím se rozumí přešupek, nebo pokus přešupku spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob. Každá z těchto osob odpovídá za daný přešupek tak, jako by ho spáchala sama. To samé platí, i když se spáchání přešupku zúčastní právníká nebo podnikající fyzická osoba. Tresty se však mohou lišit a to v závislosti na tom, jak velkou mírou přispěli ke spáchání přešupku. U spolupachatelství je tedy jasně dán obecný znak a to ten, že musí mít společné jednání. Dále u dvou nebo více fyzických osob musí být ještě dán znak úmyslu. Pokud se přešupku účastní právníká osoba nebo podnikající fyzická osoba, tak se znak úmyslu nevyžaduje. Typickým příkladem spolupachatelství v rozmezí ochrany životního prostředí může být protiprávní kácení dřeva.³⁰

3.1 Odpovědnost fyzické osoby za přešupek

Podle § 13 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přešupky, „fyzická osoba je pachatelem, jestliže svým zaviněným jednáním naplnila znaky přešupku nebo jeho pokusu, je-li trestný.“ Základní podmínkou odpovědnosti za přešupky je u fyzické osoby věk. Podle § 18 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přešupky a řízení o nich, není za přešupek odpovědný ten,

²⁹ Podle § 11 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přešupky a řízení o nich

³⁰ JELÍNKOVÁ, Jitka a Svatava HAVELKOVÁ. *Přešupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-839-9, s. 26–29.

kdo byl v době spáchání přestupku mladší 15 let. Tato hranici je stejná jako hranice trestní odpovědnosti.³¹

Kromě toho zákon vymezuje ještě odpovědnost za přestupek u mladistvých, tedy u osob, které již završil 15. rok věku, ale jsou mladší než 18 let.³² Pro mladistvé tak zákon stanoví určité podmínky ukládání trestů, kdy podle § 56 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, je v tomto případě třeba přihlídnout k „*jeho osobnosti, včetně věku a rozumové a mravní vyspělosti, jakož i k jeho osobním poměrům.*“³³ Stejně zákon stanoví i omezení výše pokuty pro mladistvého, která by neměla překročit částku 5 000 Kč.³⁴

Kromě věku je druhou podmínkou odpovědnosti fyzické osoby za přestupek přičetnost. Podle § 19 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, „*za přestupek není odpovědný ten, kdo pro duševní poruchu v době jeho spáchání nemohl rozpoznat protiprávnost svého jednání nebo své jednání ovládat; odpovědnosti se však nezbavuje ten, kdo se do stavu nepřičetnosti přivedl, byť i z nedbalosti, užitím návykové látky; návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.*“³⁵ Orgány ochrany životního prostředí se s nepřičetností nesetkávají. Nelze však úplně vyloučit tu možnost, že se s ní setkat mohou. Nelze ztotožnit duševní poruchy s duševním onemocněním či duševní chorobou. K duševní poruše může dojít třeba i za stavu vysokých horeček, reakce na stres, vliv návykových látek apod. Z tohoto důvodu ještě zákon dodává, že odpovědným bude ten, kdo vyvolal stav nepřičetnosti požitím návykové látky, zejména alkoholu, omamných a psychotropních látek, ačkoli tak učinil jen z nedbalosti.

Dá se tedy konstatovat, že za přestupek není odpovědná fyzická osoba, která např. trpí mentální postizením, nicméně osoba, která nebo ovládat své chování z důvodu požití alkoholického nápoje, nebude považovaná za nepřičetnou a odpovědná za přestupek bude.

³¹ KUČEROVÁ, Helena. HORZINKOVÁ, Eva. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích: s komentářem a judikaturou*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2019. Komentátor. ISBN 978-80-7502-383-4, s. 130.

³² Podle § 55 zákona č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

³³ Podle § 56 zákona č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

³⁴ Podle § 57 zákona č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

³⁵ Podle § 19 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Pachatel je též fyzická osoba, která úmyslně řídila, naplánovala nebo vyvolala v jiné osobě rozhodnutí spáchat přestupek. Dále je to osoba, která usnadnila nebo umožnila jiné osobě spáchat přestupek. O pachatele se jedná i situaci pokud využil ke spáchání přestupku jinou fyzickou osobu, která nemůže být stíhána ať už pro nedostatečný věk nebo nepříčetnost nebo proto, že svým chováním naplnila podmínky nutné obrany nebo krajní nouze popřípadě jiné okolnosti, které vylučují protiprávnost. V tu chvíli se jedná o nepřímého pachatele.³⁶

3.2 Odpovědnost právnické osoby za přestupek

Právnická osoba je odpovědná za přestupek, pokud „*k naplnění znaků přestupku došlo jednáním fyzické osoby, která se za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přestupek považuje za osobu, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě a která porušila právní povinnost uloženou právnické osobě, a to při činnosti právnické osoby, v přímé souvislosti s činností právnické osoby nebo ku prospěchu právnické osoby nebo v jejím zájmu; za porušení právní povinnosti uložené právnické osobě se považuje též porušení právní povinnosti uložené organizační složce nebo jinému útvaru, který je součástí právnické osoby.*“³⁷

Hlavním znakem odpovědnosti právnické osoby za přestupek je přičitatelnost jednání fyzické osoby osobě právnické. Tedy v případě odpovědnosti je nutné, aby fyzická osoba, která přestupek spáchala, byla oprávněná jednat jménem právnické osoby. Za osobu, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě, zákon považuje statutární orgán nebo člena či členy statutárního orgánu právnické osoby, ale i jiný orgán právnické osoby, zaměstnance této právnické osoby, případně fyzickou osobu, která plní úkoly právnické osoby.³⁸

Samozřejmě v praxi je v některých případech problematické rozlišit, kdy jednání konkrétní fyzické osoby je přičitatelné právnické osobě. Může se totiž jednat např. o exces zaměstnance, který spočívá v tom, že zaměstnanec vybočí

³⁶ JELÍNKOVÁ, Jitka a Svatava HAVELKOVÁ. *Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-839-9, s. 38.

³⁷ Podle § 20 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

³⁸ Podle § 20 odst. 2 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

z mezí svých úkolů. Jako příklad je možné uvést situaci, kdy zaměstnanec, „*který měl odvézt tekutý odpad z provozu společnosti na ČOV³⁹, jel svévolně po zcela jiné trase vyřídil soukromou záležitost, cestou zastavil svému známému a na jeho přání jej nechal řídit, přestože věděl, že nemá řidičské oprávnění, přičemž došlo k dopravní nehodě spojené s únikem odpadních vod do potoka.*“⁴⁰ V tomto případě se jedná o exces zaměstnance, tedy jednání této fyzické osoby by nebylo přičitatelné právnické osobě.

Každá právnická osoba odpovídá za přestupek objektivně. Tato objektivní odpovědnost právnických osob není však absolutní. Tudíž odpovídá za porušení právní povinnosti bez ohledu na zavinění. Zavinění totiž u právnické osoby, jako osoby založené na umělém konstrukt, ani nemůže existovat. Totéž platí i pro podnikající fyzickou osobu, na kterou se přihlíží také jako na právnickou.

3.3 Odpovědnost podnikající fyzické osoby za přestupek

Zákon rozlišuje odpovědnost fyzické osoby za přestupem a právnické osoby za přestupek, přičemž v případě fyzické osoby jsou zohledněny aspekty pojící se s existencí lidského života, u právnické osoby se jedná o právní konstrukt. Navíc zákon vytyčuje ještě jednu rovinu odpovědnosti, která zahrnuje odpovědnost podnikající fyzické osoby za přestupek, což znamená, že se jedná o přestupek fyzické osoby, která se protiprávního činu dopustila při výkonu podnikání nebo v přímé souvislosti s ním.⁴¹

Je tedy rozdíl, zda fyzická osoba spáchá přestupek jako „běžná“ fyzická osoba – např. naplní znaky přestupku podle § 53 odst. 1 písm. a) zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, tak, že ruší klid a ticho, nicméně jako podnikající fyzická osoba se může dopustit přestupku tak, že v souvislosti s výkonem svého podnikání způsobí v lese značné škody a naplní tak skutkovou podstatu přestupku vymezenou v § 54 odst. 1 písm. a) zákona č. 289/1995 Sb., o lesích.

³⁹ Čistička odpadních vod.

⁴⁰ JELÍNKOVÁ, Jitka a Svatava HAVELKOVÁ. *Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-839-9, s. 51.

⁴¹ Podle § 22 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

3.4 Zánik odpovědnosti

K zániku odpovědnosti může dojít za určitých, zákonem stanovených, okolností, ale dříve, než je o něm pravomocně rozhodnuto. V § 29 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, jsou stanoveny možnosti, jak může odpovědnost zaniknout. Jedná se o důvody zániku odpovědnosti, které jsou materiální povahy. Jak uvádí odborná literatura, „*postupem času zaniká škodlivost činu pro společnost, a tudíž i odpovědnost pachatele za spáchaný přestupek.*“⁴² Odpovědnost za přestupky zaniká tedy jednak uplynutím doby, dále pak smrtí fyzické osoby nebo zánikem právnické osoby, případně vyhlášením amnestie.⁴³

Jako příklad uplynutí promlčecí doby je možné uvést situaci, kdy „*fyzická osoba na vlastních pozemcích pokácí bez povolení skupinu 5 stromů, přičemž jde o dřeviny, k jejichž kácení je povolení potřeba. Práce provádí ve dnech 21. až 24. 2. 2021. promlčecí doba počíná běžet dnem 25. 2. 2021, činí tři roky, protože za přestupek lze uložit pokutu až do výše 100 000 Kč, a pokud nedojde k zahájení řízení o přestupku, skončí dnem 24. 2. 2024.*“⁴⁴

⁴² KUČEROVÁ, Helena. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích: s komentářem a judikaturou. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2019. Komentátor. ISBN 978-80-7502-383-4, s. 182.

⁴³ Podle § 29 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

⁴⁴ JELÍNKOVÁ, Jitka a Svatava HAVELKOVÁ. *Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-839-9, s. 67.

4 Přestupky na jednotlivých úsecích

V této kapitole bude podán přehled a rozbor jednotlivých skutkových podstat přestupků na poli životního prostředí. Hlavním cílem této části je vysvětlit, jakým způsobem je prováděna ochrana přírody a které jednání je zákonnými normami považováno za škodlivé a je následně sankcionováno. Hlavním cílem je následně vymezit, jak jednotlivé právní normy stanovují odpovědnost za protiprávní jednání pro fyzické, právnické a podnikající fyzické osoby, případně pro osoby specificky vymezené.

V závěru kapitoly bude shrnuto, jaké jsou nejzávažnější přestupky proti životnímu prostředí, kdo a jakým způsobem se jich může dopustit a jaká pokuta může být za toto jednání udělena. Současně budou zhodnoceny přestupky na poli ochrany životního prostředí jako celek – tedy bude zhodnocen subjekt a objekt přestupku.

4.1 Úsek ochrany lesů

Důležitou součástí životního prostředí jsou lesy. Pro účely zachování lesů na území ČR, pro vymezení způsobů péče o lesy byl přijat zákon č. 289/1995 Sb., lesní zákon, který v § 1 označuje lesy jako „*národní bohatství*“, které tvoří „*nenahraditelnou složku životního prostředí*.“

Přestupků na území lesa se mohou dopustit jak fyzické, tak podnikající fyzické nebo právnické osoby. Nicméně je třeba konstatovat, že jsou některé přestupky, kterých se může dopustit pouze fyzická osoba, některých pouze podnikající fyzická nebo právnická osoba. Rozdíl mezi přestupky fyzické osoby a podnikající fyzické osoby a právnické osoby jsou i ve výši maximálních pokut, které mohou být za přestupek uloženy. V případě fyzické, podnikající fyzické a právnické osoby může pokuta dosáhnout až 1 000 000 Kč, zatímco v případě přestupku fyzické osoby je maximální výše pokuty 15 000 Kč.

Jaké činnosti jsou tedy v lese zakázány, resp. penalizovány? Především přestupkem, kterého se může fyzická osoba v lese dopustit, je rušení klidu a ticha, hrabání steliva, vyzvedávání sazenic stromů, sbírání semen lesních dřevin, jmelí a lesních plodů způsobem, že dochází k poškození lesa. Dále je přestupkem táboření mimo vyhrazená místa, jezdit do lesa motorovým vozidlem bez souhlasu

vlastníka, vstupovat do míst označených jako zákaz vstupu, vstupovat do porostů, kde se provádí těžba. Přestupkem je také ježdění mimo vyznačené trasy (na kole, na koni, na lyžích nebo na saních) nebo pastva dobytka.⁴⁵ Za uvedené přestupky je stanovena pokuta do výše 5 000 Kč. Výše pokuty záleží na vážnosti pochybení a dalších okolnostech, polehčujících, přitěžujících.

Závažnějšími přestupky pak je narušení půdního krytu nepovolenou těžbou hlíny, písku nebo kamene, poškozování stromů nebo keřů, rozdělování nebo udržování otevřeného ohně a odhazování hořících nebo doutnajících předmětů, a to nejen v lese, ale i ve vzdálenosti 50 m od kraje lesa. Současně je přestupkem i konání hromadné sportovní akce bez oznámení orgánu státní správy, odhazování odpadů atd. Za takové přestupky je možné stanovit pokutu fyzické osobě do výše 15 000 Kč.⁴⁶

V případě podnikajících fyzických a právnických osob vymezuje zákon č. 289/1995 Sb., lesní zákon, celkem 10 skutkových podstat přestupků, přičemž některé z nich jsou vymezeny relativně obecně. Tato přestupky ovšem může spáchat i osoba fyzická. Jedná se např. o přestupky podle § 54 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 289/1995 Sb., lesního zákona, kdy přestupkem může být jednak způsobení značné škody, čímž dojde k ohrožení jeho funkce nebo provádějí takové činnosti, která je v lese nepovolená a zakázaná. Za tyto přestupky je možné uložit pokutu až do výše 100 000 Kč.

Obdobně je možné uložit pokutu do výše 100 000 Kč ještě za přestupky, které spočívají jednak ve zneužití údajů plánů nebo osnov, případně lesní hospodářské evidence a podobně a v nesplnění opatření, které této osobě bylo uloženo rozhodnutím orgánu státní správy lesů. Poslední přestupek, za který může být uložena pokuta do výše 100 000 Kč, souvisí s výkonem funkce odborného lesního hospodáře – tedy tento přestupek může spáchat pouze taková osoba, která vykonává funkce odborného lesního hospodáře. Odborný lesní hospodář má zákonem uložené povinnosti, které spočívají např. ve sledování stavu lesa, upozorňování vlastníka lesa na nutnost provedení těžby, navrhování vlastníkovu lesa vhodný způsob obnovy lesa, vedení evidence apod. V případě, že

⁴⁵ Podle § 53 odst. 1 písm. a) – k) zákona č. 289/1995 Sb., lesní zákon.

⁴⁶ Podle § 53 odst. 1 písm. l) – r) zákona č. 289/1995 Sb., lesní zákon.

odborný lesní hospodář tyto povinnosti podle § 37 odst. 8 zákona č. 289/1995 Sb. lesní zákon, poruší, může mu být uložena pokuta do výše 100 000 Kč.

Nejtěžšími proviněními, která může fyzická podnikající fyzická nebo právnická osoba spáchat v lese, jsou uvedeny v § 54 odst. 2 písm. a) – d). Za tyto přestupky může být stanovena pokuta až do výše 1 000 000 Kč. Takovým závažným přestupkem je např. činnost, která spočívá v omezení nebo odnímání pozemkům určeným funkci lesa tuto funkci. Tento přestupek je již útokem na samotnou podstatu ochrany lesa. Lesní pozemky jsou chráněny jako lesy a v okamžiku, kdy by např. někdo část lesa vykácel, odňal by pozemku funkci lesa. S tím souvisí i druhá skutková podstata závažného přestupku, což je těžba „*nad rámec schváleného plánu*“.⁴⁷ Obdobně i tento přestupek spočívá v tom, že je pozemku odňata funkce lesa, neboť je porost na něm zničen.

Dalších dvou nejzávažnějších přestupků se pak mohou dopustit pouze vlastníci lesa, když „*neplní opatření k ochraně lesa*“⁴⁸ nebo když nepředají orgánu státní správy hospodářskou evidenci ustanovení plánu a evidenci o provedené obnově lesa. I tyto přestupky, přestože se na první pohled nemusí jevit stejně závažné jako přestupky spočívající v odnětí funkce lesa určitému pozemku, jsou v zásadě stejně závažné, neboť v případě, že orgán státní správy ztratí kontrolu nad prováděním lesního zákona, je ochrana pozemků plnících funkci lesa velmi problematická.

Pokud jde o ochranu lesů, je možné shrnout, že hlavním cílem represivních opatření, uplatňovaných formou vymezení skutkových podstat jednotlivých přestupků, je ochrana lesa jako takového a zabránění jeho zničení či vykácení. Právě tyto činnosti mohou být sankcionovány pokutou až do výše 1 000 000 Kč. Stejně tak zákon postihuje i neplnění některých povinností podle lesního zákona. Značné škody na lese a ohrožení plnění jeho funkce je sankcionováno mírněji, neboť pokuta za ohrožení funkce lesa je stanovena v maximální výši 100 000 Kč.

Nicméně je možné jedním činem naplnit více skutkových podstat různě závažných přestupků. Zde je možné uvést situaci rozdělávání ohně v lese nebo v jeho blízkosti. Za samotné udržování a rozdělávání ohně hrozí pokuta do výše 15 000 Kč, tedy tento přestupek je možné zařadit mezi méně závažné. Nicméně

⁴⁷ Podle § 54 odst. 2 zákona č. 289/1995 Sb., lesní zákon.

⁴⁸ Podle § 54 odst. 2 písm. c) zákona č. 289/1995 Sb., lesní zákon.

v okamžiku, kdy se oheň rozšíří a ohrozí funkci plnění lesa (např. vypukne požár, který je sice záhy uhašen, ale na určitém místě způsobil škody), je možné tento přestupek sankcionovat pokutou až do výše 100 000 Kč. Pokuta do výše 1 000 000 Kč by byla stanovena v případě, kdy by se oheň rozšířil více a na některých místech by zničil vegetaci tak, že by pozemek nadále nemohl plnit funkci lesa. Takový čin už se ovšem velmi blíží trestnému činu, který je vymezen v § 295 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který spočívá v činnosti, jež je v rozporu s právními předpisy a jejím výsledkem je „závažné poškození lesa na celkové větší ploše lesa.“⁴⁹ Za tento trestný čin hrozí trest odnětí svobody až do výše 2 let.

Pokud jde o přestupky v oblasti ochrany lesa, vymezuje některé skutkové podstaty i zákon ČNR č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa. Dle uvedeného zákona se přestupku může dopustit fyzická nebo podnikající fyzická nebo právnická osoba tak, že například neoprávněně používá lesní půdu k jiným účelům, než k plnění funkce lesa. Za tento přestupek je možné udělit pokutu až do výše 5 000 000 Kč.⁵⁰

Jak je patrné z výše uvedeného zákon ČNR č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, a zákon č. 289/1995 Sb., lesní zákon, stanovují obdobné skutkové podstaty přestupků pro fyzické, podnikající fyzické nebo právnické osoby. Je tu patrná jistá dvojkolejnost, kterou by bylo vhodné odstranit tak, aby se zvýšila právní jistota v oblasti přestupků souvisejících s ochranou lesa.

4.2 Úsek ochrany ovzduší

Ochrana ovzduší je regulována zákonem č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. Ochranou ovzduší zákon rozumí především zabránění a předcházení znečišťování ovzduší, ale i snižování znečištění.⁵¹ Jednání, které je sankcionováno, je vymezeno jako skutkové podstaty přestupků fyzických osob v § 23 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, a jako přestupky podnikajících fyzických a právnických osob v § 25 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁴⁹ Podle § 295 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵⁰ Podle § 4 odst. 1 a odst. 2 zákona ČNR č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa.

⁵¹ Podle § 1 odst. 1 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

V případě přestupků, kterých se mohou dopustit fyzické osoby, je možné je rozdělit do dvou kategorií. První kategorií jsou lehčí přestupky, které jsou sankcionovány pokutou do výše 20 000 Kč, druhou pak jsou závažnější přestupky, u nichž hrozí pokuta až do výše 50 000 Kč.

Fyzická osoba se dopouští přestupku na poli ochrany ovzduší provozování stacionárního zdroje v rozporu s požadavky zákona. Stacionární zdroj je zdroj znečištění (např. komín) a nejmínějším trestem je pokuta 20 000 Kč za nespolečnost s orgánem ochrany ovzduší, kdy fyzická osoba se dopustí přestupku, pokud nepředloží uvedenému orgánu informace o provozu stacionárního zdroje a emisích.⁵² Dále je možné, aby fyzická osoba dostala pokutu za neprovedení nejméně jednou za tři roky prostřednictvím odborně způsobilé osoby kontrolu technického stavu stacionárního zdroje.⁵³

Za další přestupky na poli ochrany ovzduší hrozí fyzické osobě pokuta až do výše 50 000 Kč. Jsou to především přestupky:

- neuvede do provozu technologie související s užíváním stacionárního zdroje, které mají vliv na úroveň znečištění⁵⁴ (dle komentářové literatury je to například zanedbání povinnosti odvedení odpadního plynu⁵⁵),
- nedodržení přípustné tmavosti kouře, která je vymezená⁵⁶
- spalování nedovolených paliv,⁵⁷
- spalování hnědého uhlí ve stacionárním zdroji o příkonu 300 kW,⁵⁸
- stacionární zdroj nesplňuje zákonné požadavky,⁵⁹
- neumožní kontrolu stacionárního zdroje⁶⁰ atd.

Přestupky právnických a podnikajících fyzických osob na poli ochrany ovzduší je možné dle závažnosti rozdělit do čtyř kategorií:

⁵² Podle § 23 odst. 1 písm. e) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁵³ Podle § 23 odst. 1 písm. h) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁵⁴ Podle § 23 odst. 1 písm. b) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁵⁵ *Zákon o ochraně ovzduší: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-477-3, s. 220.

⁵⁶ Podle § 23 odst. 1 písm. c) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁵⁷ Podle § 23 odst. 1 písm. d) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁵⁸ Podle § 23 odst. 1 písm. f) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁵⁹ Podle § 23 odst. 1 písm. g) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁶⁰ Podle § 23 odst. 1 písm. k) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

- a) nejzávažnější, u nichž pokuta může dosáhnout až 10 000 000 Kč,⁶¹
- b) závažné, u nichž je pokuta maximálně 2 000 000 Kč,⁶²
- c) méně závažné, u kterých pokuta nepřesáhne 50 000 Kč,⁶³
- d) mírné s pokutou do 20 000 Kč.⁶⁴

Mezi nejzávažnější přestupky právnických a podnikajících fyzických osob patří bezesporu uvedení paliv, které nesplňují kvalitu kladenou zákonem na tato paliva, na trh. Nicméně nejvyšší pokuta hrozí i za nepředání dokladu o kvalitě paliv, případně nepředložení takového dokladu na vyžádání orgánu.⁶⁵ Z výše uvedeného je patrné, že v oblasti ochrany ovzduší je nejzásadnější kontrola paliv, která jsou uváděna na trh a penalizace těch, kdo uvádí na trh paliva pro ovzduší potenciálně velmi znečišťující.

Nejvyšší možnou pokutou může být penalizována i právnická a podnikající fyzická osoba, která provozuje stacionární zdroj v rozporu s povolením nebo bez něj. Zatímco se předpokládá, že problematika stacionárních zdrojů i fyzických osob není tak závažná jako u právnických nebo podnikajících fyzických osob, kdy v druhém případě může jít o stacionární zdroj, který je součástí výroby, továrny apod., a tedy znečištění může být daleko větší, než v případě stacionárního zdroje u rodinného domu nebo jiného obytného zařízení.

Pokuta 10 000 000 Kč je možná i v případě, kdy podnikající fyzická nebo právnická osoba vlastní stacionární zdroj, ve kterém se tepelně zpracovává odpad, a nezastaví zpracování v případě překročení emisních limitů.⁶⁶

Druhou skupinou jsou přestupky závažné, které spočívají například v tom, že osoba (právnická nebo podnikající fyzická), která je provozovatelem stacionárního zdroje, neumožní kontrolu osobě pověřené ministerstvem nebo obcí s rozšířenou působností.⁶⁷ Závažným přestupkem, za který může být stanovena pokuta až do výše 2 000 000 Kč, je i nezjištění úrovně znečišťování

⁶¹ Podle § 25 odst. 7 písm. a) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁶² Podle § 25 odst. 7 písm. b) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁶³ Podle § 25 odst. 7 písm. c) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁶⁴ Podle § 25 odst. 7 písm. d) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁶⁵ Podle § 25 odst. 1 písm. a) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁶⁶ Podle § 25 odst. 3 písm. b) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁶⁷ Podle § 25 odst. 1 písm. f) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

u stacionárního zdroje nebo provádění činnosti, ke které je třeba autorizaci bez autorizace.

Méně závažným přestupkem (pokuta maximálně 50 000 Kč) je pak spalování jiného materiálu než suché trávy na otevřeném ohništi.⁶⁸ Jak bylo uvedeno výše, tohoto přestupku se může dopustit i fyzická osoba, která za to může být též sankcionovaná pokutou do výše 50 000 Kč, nicméně zatímco u fyzické osoby se jedná o přestupek závažnější, protože pokuta 50 000 Kč je vyšší sazbou, u podnikající fyzické a právnické osoby se v porovnání s přestupky, za které hrozí až 10 000 000 Kč, jedná o méně závažný přestupek.

Nejmírnějším přestupkem je přestupek podle § 25 odst. 1 písm. k) zákona č. 201/2012 Sb., o odpovědnosti za přestupky, když podnikající fyzická nebo právnická osoba „jako provozovatel stacionárního zdroje neuvedeného v příloze č. 2 k tomuto zákonu nepředloží příslušnému orgánu ochrany ovzduší na vyžádání informace podle § 17 odst. 1 písm. d).“⁶⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že cílem zákonodárce je především penalizace velkých znečišťovatelů, kterými z logiky věci budou většinou právnické, ojediněle i podnikající fyzické osoby. Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, stanoví pravidla pro provozování stacionárních zdrojů a vychází z předpokladu, že znečištění způsobené fyzickou osobou jako provozovatelem stacionárního zdroje bude daleko méně rozsáhlé než provoz stacionárních zdrojů, kde je provozovatel právnická osoba. I v tomto případě je možné rozlišit přestupky, které spočívají ve znečišťování samotném, ale i přestupky, které spočívají v porušení státem uložených povinností ohledně např. kontroly stacionárních zdrojů apod.

4.3 Úsek ochrany přírody a krajiny

Ochrana na úseku přírody a krajiny je zajišťována zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Účelem tohoto zákona je podle § 1 „za účasti příslušných krajů, obcí, vlastníků a správců pozemků přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás, k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji a vytvořit v souladu

⁶⁸ Podle § 25 odst. 1 písm. d) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

⁶⁹ Podle § 25 odst. 1 písm. k) zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

s právem Evropských společenství v České republice soustavu Natura 2000. Přitom je nutno zohlednit hospodářské, sociální a kulturní potřeby obyvatel a regionální a místní poměry.⁷⁰

Ochrana přírody a krajiny spočívá v péči státu, ale i fyzických a právnických osob o živočichy, rostliny, nerosty, ale také horniny, paleontologické nálezy atd.⁷¹ na úseku ochrany přírody a krajiny je možné vymezit přestupky fyzických osob, a to podle § 87 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a přestupky právnických a podnikajících fyzických osob, a to podle § 88 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Obecně je možné říci, že zákon stanoví povinnost každému, kdo poškodí nebo zničí přírodu nebo její část, případně krajiny, vrátit do původního stavu v případě, že je to možné a účelné.⁷² V případě, že to možné není, orgán ochrany přírody může povinnému uložit, aby provedl opatření k nápravě, která mají kompenzovat následky jeho činu.⁷³ Nicméně ani povinnost navrátit přírodu do původního stavu ani opatření nápravě nezabavují dotyčného odpovědnosti za přestupek, a tedy nenaplnují zásadu *ne bis in idem*, která znamená, že nikdo nemůže být potrestán dvakrát za stejný čin. To potvrzuje i odborná literatura: „Zákon rovněž nevylučuje souběžné uplatnění povinnosti k odstranění následků a deliktní odpovědnosti, ať již přestupkové, nebo trestněprávní. Vzhledem k reparační funkci opatření podle § 86 se nejedná o trest ve smyslu LPS a EÚLP (rozsudek ESLP ze dne 8. 6. 1976, stížnosti č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 a 5370/72, Engel a další proti Nizozemsku, a na něj navazující judikatura, aplikující tzv. Engelovská kritéria), proto tento souběh není zakázaným dvojitým trestáním.“⁷⁴

Přestupky fyzických osob je možné rozdělit do tří kategorií dle závažnosti, tedy dle výše pokuty, kterou je možné za daný přestupek uložit:

- a) velmi závažné přestupky, za které je možné uložit maximální pokutu ve výši 100 000 Kč,

⁷⁰ Podle § 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁷¹ Podle § 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁷² Podle § 86 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁷³ Podle § 86 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁷⁴ VOMÁČKA, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-675-3, s. 680.

- b) závažné přestupky, za které je možné uložit pokuty až do výše 20 000 Kč,
- c) mírně závažné přestupky, za které je možné uložit pokutu do výše 10 000 Kč.

Nejzávažnějších přestupků se v souvislosti s poškozením přírody a krajiny může fyzická osoba dopustit v případě, že poškodí nebo zničí památný strom nebo zvláště chráněné území.⁷⁵ Podle § 39 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je zakázáno památný strom poškozovat. Památné stromy jsou uvedeny v Ústředním seznamu ochrany přírody vedené Agenturou ochrany přírod a krajiny České republiky.⁷⁶

Dalším velmi závažným přestupkem fyzické osoby je usmrcení zvláště chráněného živočicha „kriticky nebo silně ohroženého druhu“⁷⁷ nebo způsobení jeho úhynu.⁷⁸ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, vymezuje způsob ochrany rostlin a živočichů. Obecně zákon vymezuje zvláště chráněné rostliny a živočichy, které pak ještě dělí dle stupně ohrožení na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené.⁷⁹ Kriticky ohroženými živočichy jsou na území ČR například rak říční nebo čolek velký,⁸⁰ silně ohrožené například škeble rybníčná, čáp černý nebo vydra říční⁸¹ a ohrožené druhy pak mravenec, čmelák nebo krkavec velký.⁸² Všechny tyto druhy požívají v zásadě stejné ochrany, pouze s drobnými výjimkami. Rozhodnutí o tom, zda jsou rostlina nebo živočich zvláště chránění, vyhláší Ministerstvo životního prostředí, které za zvláště chráněné může označit takové druhy planých rostlin a volně žijících živočichů, „*kteř jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné.*“⁸³

⁷⁵ Podle § 87 odst. 3 písm. a) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁷⁶ Ústřední seznam ochrany přírody. Agentura ochrany přírod a krajiny České republiky [online], [cit. 2022-03-05]. Dostupné z WWW: <https://drusop.nature.cz/portal/>.

⁷⁷ Podle § 87 odst. 3 písm. b) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁷⁸ Podle § 87 odst. 3 písm. b) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁷⁹ Podle § 48 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁸⁰ Kriticky ohrožené druhy živočichů. Agentura ochrany přírod a krajiny České republiky [online], [cit. 2022-03-05]. Dostupné z WWW: <https://ceskyraj.ochranaprirody.cz/cinnost-pracoviste/ochrana-prirody/chanene-druhy-zivocichu/kriticky-ohrozene-druhy-zivocichu/>.

⁸¹ Silně ohrožené druhy. Agentura ochrany přírod a krajiny České republiky [online], [cit. 2022-03-05]. Dostupné z WWW: <https://ceskyraj.ochranaprirody.cz/cinnost-pracoviste/ochrana-prirody/chanene-druhy-zivocichu/silne-ohrozene-druhy-zivocichu/>.

⁸² Ohrožené druhy živočichů. Agentura ochrany přírod a krajiny České republiky [online], [cit. 2022-03-05]. Dostupné z WWW: <https://ceskyraj.ochranaprirody.cz/cinnost-pracoviste/ochrana-prirody/chanene-druhy-zivocichu/ohrozene-druhy-zivocichu/>.

⁸³ VOMÁČKA, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-675-3, s. 404.

Dalším velmi závažným přestupek fyzické osoby je zničení chráněné rostliny kriticky nebo silně ohroženého druhu, případně způsobení jejího úhynu.⁸⁴ Podobně jako v případě živočichů stanoví zákon kategorie ochrany rostlin. Jsou to rostliny kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené.⁸⁵ Mezi kriticky ohrožené rostliny na území ČR patří například kaprad' hřebenitá, suchopýr štíhlý nebo sleziník černý,⁸⁶ mezi silně ohrožené druhy rostlin patří například kosatec sibiřský, ostřice plstnatoplodá⁸⁷ nebo vstavač kukačka a mezi ohrožené druhy pak astra chlumní, sasanka lesní nebo ostřice blešní.⁸⁸

Nejvyšší pokutou, tedy až 100 000 Kč může být pokutována fyzická osoba, která „*pokácí bez povolení nebo závažně poškodí skupinu dřevin rostoucí mimo les.*“⁸⁹ Další přestupek, který může být sankcionován nejvyšší možnou sankcí, je vázán již na skutečnost, že osoba, která přírodu nebo krajinu poškodila, ji neuvedla do původního stavu nebo neučinila opatření k nápravě.⁹⁰

4.4 Úsek ochrany zvířat

Ochrana zvířat spočívá především v zákazu týrání zvířat a v propagaci všech forem týrání zvířat.⁹¹ Za týrání se podle § 4 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, považuje podrobení zvířete výcviku nebo veřejnému vystoupení, pokud to zvířeti způsobuje bolest, utrpení, zranění nebo poškození, dále pak donucení zvířete k výkonům neodpovídajícím jeho fyzickému stavu. Týrání také může spočívat v omezování potravy nebo podávání takové potravy, která mu způsobuje bolest. Týráním je i provádění chirurgických zákroků na

⁸⁴ Podle § 87 odst. 3 písm. c) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁸⁵ Podle § 48 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody.

⁸⁶ Kriticky ohrožené druhy Agentura ochrany přírod a krajiny České republiky [online], [cit. 2022-03-05]. Dostupné z WWW: <https://ceskyraj.ochranaprirody.cz/cinnost-pracoviste/ochrana-prirody/chanene-druhy-rostlin/kriticky-ohrozene-druhy/>.

⁸⁷ Silně ohrožené druhy. Agentura ochrany přírod a krajiny České republiky [online], [cit. 2022-03-05]. Dostupné z WWW: <https://ceskyraj.ochranaprirody.cz/cinnost-pracoviste/ochrana-prirody/chanene-druhy-rostlin/silne-ohrozene-druhy/>.

⁸⁸ Ohrožené druhy rostlin. Agentura ochrany přírod a krajiny České republiky [online], [cit. 2022-03-05]. Dostupné z WWW: <https://ceskyraj.ochranaprirody.cz/cinnost-pracoviste/ochrana-prirody/chanene-druhy-rostlin/ohrozene-druhy-rostlin/>.

⁸⁹ Podle § 87 odst. 3 písm. d) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁹⁰ Podle § 87 odst. 3 písm. e) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁹¹ Podle § 2 zákona ČNR č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

zvířeti, které mění vzhled nebo jiné vlastnosti zvířete a další manipulace se zvířetem, která není nutná a působí utrpení.

Přestupku na úseku ochrany zvířat se může dopustit fyzická osoba, fyzická osoba jako chovatel, případně fyzická osoba jako chovatel hospodářských zvířat nebo jako pořadatel vystoupení se zvířaty.⁹² Podnikající fyzická a právnická osoba se mohou dopustit přestupky také jako chovatelé, chovatelé hospodářských zvířat, případně i chovatelé druhu zvířete, které vyžaduje zvláštní péči, případně jako pořadatelé. Dále zákon vymezuje, že některých přestupků se mohou dopustit pouze církve nebo náboženské společnosti, provozovatelé podniku, případně chovatelé či uživatelé pokusných zvířat, provozovatel útulku, veterinární lékař.

V případě fyzické osoby, ať už fyzické osoby bez konkrétního vymezení, nebo fyzické osoby specificky určené, je stanovena maximální výše pokuty, kterou tato osoba může dostat, na 1 000 000 Kč. Maximální výše pokuty může být například udělena za přestupek týrání či utýrání zvířete⁹³ nebo za přestupek, jehož skutková podstata spočívá v usmrcení zvířete, aniž by se jednalo o případ, kdy jsou dány důvody k jeho usmrcení (např. slabost, nevléčitelná nemoc apod.).⁹⁴

Právnická a podnikající fyzická osoba může být penalizována pokutou až do výše 3 000 000 Kč v případě, že jde o přestupek týrání nebo utýrání zvířete,⁹⁵ případně o jeho usmrcení, kdy nejsou pro to dány důvody.

Jak je patrné z výše uvedeného skutkové podstaty přestupků, kterých se může dopustit fyzická osoba nebo podnikající fyzická a právnická osoba jsou shodné, nicméně maximální výše pokuty je odlišná (v případě fyzické osoby je maximální výše pokuty 1 000 000 Kč a v případě podnikající fyzické a právnické osoby je maximální výše pokuty 3 000 000 Kč). Je tedy otázkou, jaký je rozdíl v odpovědnosti fyzické osoby na jedné straně a podnikající fyzické osoby a právnické osoby na straně druhé.

Vzhledem ke skutečnosti, že výše pokuty je odlišná, dá se předpokládat, že zákon předpokládá větší míru společenské škodlivosti u přestupku podnikající fyzické nebo právnické osoby než u stejného přestupku, který spáchala osoba

⁹² Podle § 27 odst. 1, 2, 3 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁹³ Podle § 27 odst. 1 písm. b) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁹⁴ Podle § 27 odst. 1 písm. d) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve srovnání s § 5 odst. 2 písm. b) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁹⁵ Podle § 27a písm. 1 b) a c) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

fyzická. Patrně je to z toho důvodu, že v případě, že se osoba (podnikající fyzická nebo právnická) dopustí uvedeného přestupku během podnikání nebo v souvislosti s ním, je to daleko problematičtější a dá se předpokládat větší intenzita přestupku (např. je rozdíl mezi majitelem psa, kdy majitel je posuzován zákonem jako fyzická osoba, a majitelem, který provozuje např. hřebčín je posuzován jako podnikající právnická osoba).

Kromě peněžitých trestů zákon v případě ochrany zvířat vymezuje ještě další způsoby penalizace, mezi kterými je možné zmínit:

- a) zákaz chovu zvířat a propadnutí zvířete,⁹⁶
- b) zabrání týraného zvířete,⁹⁷
- c) zabrání zvířete.⁹⁸

4.5 Úsek ochrany vod

Z hlediska ochrany přírody poskytuje ochranu vodním plochám zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon. Hlavní účel vodního zákona je poskytnout ochranu povrchovým a podzemním vodám, které označuje jako „*ohrožené a nenahraditelné složky životního prostředí a přírodní zdroje*“.⁹⁹ Současně zákon stanoví podmínky využívání vodních zdrojů tak, aby bylo možné předcházet nedostatku vody a aby byla zachována kvalita povrchových i podzemních vod.¹⁰⁰ Zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon, chápe povrchové vody jako ty, které se přirozeně vyskytují na zemském povrchu, zatímco podzemní vody jako ty, co se přirozeně vyskytují pod povrchem.¹⁰¹

Státní správu v oblasti ochrany vodních zdrojů. Tedy povrchových i podzemních vod a dalších vod, vykonávají vodoprávní úřady a Česká inspekce životního prostředí.¹⁰² Vodoprávními úřady jsou obecní úřady, újezdní úřady na

⁹⁶ Podle § 27b zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁹⁷ Podle § 27c zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁹⁸ Podle § 27d zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁹⁹ Podle § 1 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁰⁰ Podle § 1 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁰¹ Podle § 2 odst. 1 a 2 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁰² Podle § 104 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

území vojenských újezdů, obecné úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady a Ministerstvo životního prostředí ČR.¹⁰³

Přestupky, kterých se mohou osoby na poli ochrany vod dopustit, jsou vymezeny v § 116 a násl. zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon. Přestupky, kterých se mohou fyzické osoby dopustit, je možné rozdělit do 4 kategorií. Nejzávažnější jsou takové, za které hrozí pokuta až do výše 500 000 Kč,¹⁰⁴ závažné, při kterých hrozí pokuta do 100 000 Kč,¹⁰⁵ středně závažné s maximální pokutou až do 50 000 Kč¹⁰⁶ a mírné s pokutou do 20 000 Kč.¹⁰⁷

Nejzávažnější přestupek, kterého se fyzická osoba může dopustit, je takové zacházení se závadnými látkami, při kterém neučiní přiměřená opatření, aby tyto látky nevníkly do povrchových nebo podzemních vod.¹⁰⁸ Závažné přestupky, tedy takové s maximální pokutou do 100 000 Kč, může fyzická osoba spáchat například tak, že nakládá s povrchovými vodami bez povolení,¹⁰⁹ provede takovou činnost, ke které je třeba povolení (např. vysází stromy nebo keře v záplavových územích nebo těží písek, štěrk, případně bahno z pozemků, na kterých je koryto vodního toku apod.¹¹⁰),¹¹¹

Méně závažným přestupkem fyzické osoby je pak například vypuštění ryb nebo jiných vodních živočichů, kteří jsou geneticky nevhodní nebo neproověřených populací do vodního toku nebo vodní nádrže¹¹² nebo nakládá s vodami v rozporu s opatřeními obecné povahy.¹¹³ Nejmírnější trest, tedy maximální pokuta do 20 000 Kč, je například porušení zákazu mytí motorového vozidla nebo provozního mechanismu ve vodních tocích nebo na místech, kde by mohlo dojít k ohrožení jakosti vody.¹¹⁴

V případě stanovení pokut je ovšem nutné konstatovat, že v některých případech zákon nevymezuje pokutu stanovenou částkou, resp. její maximální

¹⁰³ Podle § 104 odst. 2 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁰⁴ Podle § 116 odst. 2 písm. d) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁰⁵ Podle § 116 odst. 2 písm. c) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁰⁶ Podle § 116 odst. 2 písm. b) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁰⁷ Podle § 116 odst. 2 písm. a) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁰⁸ Podle § 116 odst. 1 písm. l) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁰⁹ Podle § 116 odst. 1 písm. b) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹¹⁰ Podle § 14 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹¹¹ Podle § 116 odst. 1 písm. c) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹¹² Podle § 116 odst. 1 písm. j) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹¹³ Podle § 116 odst. 1 písm. t) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹¹⁴ Podle § 116 odst. 1 písm. m) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

výší, ale např. při přestupku, který spočívá v nedovoleném odběru podzemních vod bez povolení k nakládání s vodami, je pokuta vypočítána tak, že je stanoveno 70 Kč za každý 1 m³¹¹⁵, který byl odebrán, v případě povrchových vod se jedná o maximálně 10 Kč za 1 m³.¹¹⁶

Přestupku proti ochraně vod se může dopustit i fyzická osoba jako provozovatel plavidla. Za přestupky související s užíváním plavidla jsou stanoveny pokuty ve výši až 200 000 Kč v případě, že fyzická osoba užije plavidlo, které má spalovací motor, k plavbě po povrchové vodě v ochranných pásmech, případně na nádržích, které jsou určeny k chovu ryb.¹¹⁷ Nižší pokuta (až do 100 000 Kč) hrozí fyzické osobě jako provozovateli plavidla v případě, že přečerpá odpadní vodu nebo závadnou látku ve větším objemu než 50 litrů z plavidla mimo přístav.¹¹⁸ Nejnižší pokuta pak fyzické osobě jako provozovateli plavidla hrozí za spáchání přestupku, který spočívá v tom, že nevybaví plavidlo zařízením k akumulaci odpadních vod nebo toto zařízení řádně neprovozuje.¹¹⁹

Další kategorií speciálně vymezené fyzické osoby je oprávněný, tedy taková osoba, která má platné povolení, že může nakládat s vodami. Je samozřejmě nutné podotknout, že taková fyzická osoba může nakládat s vodami, ať už povrchovými nebo podpovrchovými pouze v rozsahu povolení.¹²⁰ V případě, že tuto povinnost poruší, dopustí se přestupku, za který hrozí pokuta až do výše 500 000 Kč.¹²¹

Dále se přestupků mohou dopustit fyzické osoby jako vlastníci a stavebníci vodních děl. Vodní díla jsou vymezena v § 55 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon, jako stavby, které „*slouží ke vzdouvání a zadržování vod, umělému usměrňování odtokového režimu povrchových vod, k ochraně a užívání vod, k nakládání s vodami, ochraně před škodlivými účinky vod, k úpravě vodních poměrů nebo k jiným účelům.*“¹²² Tyto účely mohou být například – přehrady,

¹¹⁵ Podle § 116 odst. 4 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹¹⁶ Podle § 116 odst. 5 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹¹⁷ Podle § 117 odst. 2 písm. a) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon, ve srovnání s § 7 odst. 5 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹¹⁸ Podle § 117 odst. 1 písm. b) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon, ve srovnání s § 7 odst. 4 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹¹⁹ Podle § 117 odst. 1 písm. a) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹²⁰ Podle § 118 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹²¹ Podle § 118 odst. 1 písm. a) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹²² Podle § 55 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb. vodní zákon.

stavby na ochranu před povodněmi atd. V případě, že vlastník nebo stavebník vodního díla neudrží vodní dílo v řádném stavu, hrozí mu pokuta až do výše 1 000 000 Kč.¹²³ V případě, že fyzická osoba jako vlastník nebo stavebník vodního díla toto dílo neodraní předměty na díle ulpělé, dopouští se přestupku, který může být sankcionován pokutou až do výše 100 000 Kč.¹²⁴

Protiprávního jednání se dopouští i fyzické osoby jako majitelé pozemku, na kterém je koryto vodního toku, tak, že neudrží břehy koryta ve stavu potřebném k zajištění neškodného odtoku nebo neohlásí správci vodního toku závady na korytě. Za takový přestupek může být stanovena pokuta až do výše 20 000 Kč.¹²⁵ Zvláštní skupinou pak jsou vlastníci pozemků, staveb a zařízení, kteří se dopustí přestupku v ochraně před povodněmi tak, že např. neumožní vjezd na pozemek nebo stavbu tak, aby byla zajištěna ochrana před povodněmi. Za takový přestupek může být stanovena pokuta až do výše 500 000 Kč.¹²⁶

Další specificky vymezenou fyzickou osobou je osoba, která má povolení k vypouštění odpadních vod, které obsahují zvláště závadné látky nebo prioritních nebezpečných látek do kanalizace.¹²⁷ Mezi zvláště nebezpečné závadné látky jsou řazeny především organofosforové sloučeniny, rtuť a její sloučeniny nebo organocínové sloučeniny.¹²⁸ Taková fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že vypouští uvedené látky v rozporu se svým povolením. Za tento přestupek fyzické osobě hrozí pokuta ve výši až 50 000 Kč.¹²⁹ Tato osoba se ovšem může dopustit přestupku, za který jí hrozí pokuta až do výše 500 000 Kč, a to tak, že zachází se zvláště nebezpečnými závadnými látkami ve větším rozsahu nebo je zacházení s nimi spojeno se zvýšeným nebezpečím.¹³⁰

Dalšími sankcemi může být postižena i osoba jako původce havárie, která neučiní bezprostřední opatření k tomu, aby odstranila příčiny havárie nebo zmírnila její dopad. Za tento přestupek fyzické osobě hrozí pokuta až do výše 500 000 Kč.¹³¹

¹²³ Podle § 120 odst. 1 písm. a) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹²⁴ Podle § 120 odst. 4 písm. d) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹²⁵ Podle § 120 odst. 2 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹²⁶ Podle § 121 odst. 1 a odst. 5 písm. b) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹²⁷ Podle § 122 odst. 1 písm. a) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹²⁸ Příloha 1 k zákonu č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹²⁹ Podle § 122 odst. 1 písm. a) zákona 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹³⁰ Podle § 122 odst. 3 zákona 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹³¹ Podle § 123 odst. 1 písm. a) zákona 254/2001 Sb., vodní zákon.

Specificky vymezenou osobou je dále fyzická osoba, která je správcem drobného vodního toku. Ta se může dopustit přestupků, za které hrozí pokuta až do výše 200 000 Kč (např. nezajistí povodňové zabezpečovací práce nebo nesplní povinnosti v ochraně před povodněmi¹³²) nebo do výše 50 000 Kč v případě, že nesplní zákonem stanovené povinnosti, které spočívají např. ve sledování stavu koryta vodního toku nebo péči o ně¹³³).

Fyzická osoba jako poplatník (jedná se o poplatníka poplatku za vypouštění odpadních vod do povrchových vod¹³⁴) se může dopustit přestupku, za který může být stanovena pokuta až do výše 50 000 Kč tak, že např. nesleduje koncentraci znečištění.

V případě právnických osob a podnikajících fyzických osob jsou přestupky vymezeny v § 125a a násl. zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon. Nejvyšší pokutou je pokuta do výše 10 000 000 Kč v případě přestupku, jehož skutková podstata je vymezena v § 125a odst. 5 a spočívá v odebrání podzemních vod právnickou nebo podnikající fyzickou osobou. Tato výše pokuty je ovšem maximální, neboť skutečná výše pokuty je určena objemem odebrané podpovrchové vody. Následně přepočtem, kdy zákon stanoví sazbu 70 Kč za 1 m³, je vypočtena skutečná výše pokuty, která ale nesmí přesáhnout uvedenou částku.¹³⁵

Pokuta do výše 5 000 000 Kč může být právnické nebo podnikající fyzické osobě udělena za přestupek, který spočívá ve vypuštění odpadní vody s obsahem zvláště závažné nebezpečné látky do kanalizace bez povolení vodoprávního úřadu.¹³⁶ Maximální pokuta 1 000 000 Kč může být udělena právnické nebo podnikající fyzické osobě v případě, že vypustí důlní vody, aniž by splnila podmínky stanovení vodoprávním úřadem.¹³⁷

Obdobně jako u fyzické osoby, stejně tak u právnické a podnikající fyzické osoby zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon vymezuje specifické osoby. Jedná se o:

¹³² Podle § 124 odst. 1 písm. b) a c) zákona 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹³³ Podle § 124 odst. 1 písm. a) zákona 254/2001 Sb., vodní zákon, ve spojitosti s 47 odst. 2 písm. a) a b) zákona 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹³⁴ Podle § 89n odst. 1 zákona 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹³⁵ Podle § 125a odst. 4 zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹³⁶ Podle § 125a odst. 1 písm. d) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹³⁷ Podle § 125a odst. 1 písm. u) zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

- a) právnickou nebo podnikající fyzickou osobu jako provozovatele plavidla,¹³⁸
- b) právnická nebo podnikající fyzická osoba jako oprávněný,¹³⁹
- c) právnická nebo podnikající fyzická osoba jako vlastník nebo stavebník vodních děl,¹⁴⁰
- d) právnická nebo fyzická osoba jako vlastník pozemků, staveb nebo zařízení, na nichž se nachází koryto vodního toku nebo jsou v blízkosti vodního toku,¹⁴¹
- e) právnická nebo fyzická osoba jako vlastník pozemků, staveb či zařízení v ochraně před povodněmi,¹⁴²
- f) právnická nebo podnikající fyzická osoba disponující povolením k zacházení se závadnými látkami,¹⁴³
- g) právnická nebo podnikající fyzická osoba jako původce havárie,¹⁴⁴
- h) právnická nebo podnikající fyzická osoba jako správce vodního toku,¹⁴⁵
- i) právnická nebo podnikající fyzická osoba jako poplatník.¹⁴⁶

Pokud je o porušení povinností, které stanoví zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon, může se přestupku dopustit podle § 125j i obec, která nepředloží žádost o územní rozhodnutí pro odkanalizování a čištění odpadních vod.¹⁴⁷

Jak vyplývá z výše uvedených přestupků, v oblasti ochrany vod se může dopustit fyzická nebo právnická osoba, případně podnikající fyzická osoba, ale zákon ještě vymezuje další speciálně vymezené osoby, které disponují konkrétním povolením nebo se vyznačují konkrétní vlastností či funkcí (jsou majiteli plavidla, pozemku nebo stavby apod.).

¹³⁸ Podle § 125b zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹³⁹ Podle § 125c zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁴⁰ Podle § 125d zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁴¹ Podle § 125e zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁴² Podle § 125f zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁴³ Podle § 125g zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁴⁴ Podle § 125h zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁴⁵ Podle § 125i zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁴⁶ Podle § 125k zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

¹⁴⁷ Podle § 125j zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

4.6 Úsek ochrany odpadového hospodářství

Velmi důležitým aspektem v oblasti ochrany přírody je regulace nakládání s odpady. Člověk při výkonu svého vlastnického práva má možnost s věcí disponovat, zničit ji a dokonce ji i opustit. Nicméně v případě opuštění věci je právě z hlediska odpadů nutné regulovat a tuto regulaci poskytuje zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech.

V problematice odpadů je především nutné vymezit, že odpadem je „každá movitá věc, které se osoba zbavuje, má úmysl nebo povinnost se jí zbavit.“¹⁴⁸ Současně zákon hovoří původci odpadu, kterým se rozumí ten, při jehož činnosti vzniká odpad, právnická nebo fyzická nebo podnikající osoba, která provádí úpravu dopadů nebo také obec.¹⁴⁹

Zákon o odpadech vymezuje především způsob nakládání s odpadem, ale také reguluje evidenci a ohlašování a stanoví pravidla pro plány odpadového hospodářství, které jsou zpracovány jednak za ČR¹⁵⁰ a jednak za kraj.¹⁵¹

V případě problematiky odpadů se mohou přestupků dopustit fyzická osoba, právnická osoba a podnikající fyzická osoba. Fyzická osoba se může dopustit takového přestupku, za který je možné uložit maximální pokutu do výše 1 000 000 Kč. Tato pokuta může být udělena, jednak osobě, která nakládá s odpadem mimo zařízení určené pro tento účel.¹⁵²

Přestupky se mohou dopustit i původci odpadu, kterými jsou právnické nebo podnikající fyzické osoby, jimž za některá ustanovení zákona hrozí pokuta až do výše 25 000 000 Kč. Tato nejvyšší sankce je stanovena za to, když právnické nebo podnikající fyzická osoba jako původně odpadu nenakládá s odpadem podle jeho skutečných vlastností.¹⁵³ Nižší pokuty hrozí za přestupek, který spočívá v nakládání s vybouranými stavebními materiály, které jsou určené pro opětovné použití jinak, než stanoví zákon. Za tento přestupek hrozí právnické

¹⁴⁸ Podle § 4 odst. 1 zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁴⁹ Podle § 5 odst. 1 zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁵⁰ Podle § 98 zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁵¹ Podle § 100 zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁵² Podle § 117 odst. 1 písm. c) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁵³ Podle § 118 odst. 1 písm. a) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

a podnikající fyzické osobě jako původci odpadu pokuta až do výše 10 000 000 Kč.¹⁵⁴

Kromě toho se přestupku může dopustit i osoba, která je v zákoně specificky vymezená, např. provozovatel zařízení. V případě zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech, se provozovatelem zařízení myslí provozovatel zařízení, které je určené pro nakládání s odpady.¹⁵⁵ Provozovatel zařízení se může dopustit přestupku např. tím, že nezaznamená zákonem stanovené údaje při převzetí odpadu nebo neověří zařazení odpadu podle druhu a kategorie. Za tyto přestupky hrozí pokuta až do výše 25 000 000 Kč.¹⁵⁶

Přestupku se dále může dopustit právnická nebo podnikající fyzická osoba jako provozovatel skládky. Maximální možnou pokutu taková osoba může dostat za spáchání přestupku, který spočívá např. v zanedbání povinnosti monitorování skládky.¹⁵⁷

V § 121 zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech, jsou vymezeny další typy právnických a podnikajících fyzických osob, které se mohou dopustit přestupků na poli nakládání s odpady. Jedná se o následující specifiky určené právnické a/nebo podnikající fyzické osoby:

- a) osoba, která vyrábí výrobky,¹⁵⁸
- b) osoba, která provádí kompostování biologicky rozložitelného materiálu,¹⁵⁹
- c) osoba jako vlastník pozemku,¹⁶⁰
- d) osoba jako vlastník nemovitosti,¹⁶¹
- e) škola,¹⁶²
- f) právní nástupce provozovatele zařízení,¹⁶³
- g) obchodník s odpady,¹⁶⁴

¹⁵⁴ Podle § 118 odst. 1 písm. f) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁵⁵ Podle § 9 zákona odst. 6 č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁵⁶ Podle § 119 odst. 1 písm. c) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve srovnání s § 119 odst. 3 písm. d) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁵⁷ Podle § 120 odst. 1 písm. i) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁵⁸ Podle § 121 odst. 1 písm. d) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁵⁹ Podle § 121 odst. 1 písm. e) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁶⁰ Podle § 121 odst. 1 písm. l) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁶¹ Podle § 121 odst. 1 písm. p) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁶² Podle § 121 odst. 1 písm. q) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁶³ Podle § 121 odst. 1 písm. r) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁶⁴ Podle § 121 odst. 2 písm. c) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

- h) osoba, která přepravuje odpad,¹⁶⁵
- i) provozovatel komunitní kompostárny.¹⁶⁶

Zajímavou kategorií osob, která se také může dopustit přestupku, je obec. Obec má určité povinnosti stanovené zákonem a následně jí hrozí pokuta v případě, že tuto povinnost nesplní. Nejvyšší možná pokuta, kterou může obec za přestupek na poli nakládání s odpady dostat, je 10 000 000 Kč. Obec je totiž podle § 59 odst. 1 povinná „přebrat veškerý komunální odpad vznikající na jejím území při činnosti nepodnikajících fyzických osob.“¹⁶⁷ V případě, že obec komunální odpad nepřebere, může jí hrozit pokuta až do výše 10 000 000 Kč.¹⁶⁸

4.7 Úsek chemických látek

Další problematickou činností, která potenciálně může způsobit problémy či poškození životního prostředí je nakládání s chemickými látkami. Přestože stát, případně EU mohou regulovat, jaké chemické látky se ve kterých výrobcích či materiálech použijí, existuje stále hodně odvětví lidských činností či výroby, ve kterých není možné chemické látky pro životní prostředí nebezpečné substituovat. Dle zákona tedy je možné některé u chemických látek použít, nicméně jejich využití zákon reguluje.

Nakládání s chemickými látkami zákon č. 350/2012 Sb., chemický zákon, předpokládá především u právnických a podnikajících fyzických osob, neboť podle § 1 zákona č. 350/2012 Sb., chemický zákon, vymezuje práva a upravuje povinnosti jednak právnických a podnikajících fyzických osob při výrobě, zkoušení, případně používání, vývozu atd. chemických látek, dále upravuje laboratorní praxi a současně také působnost správních orgánů, které zajišťují ochranu před škodlivými účinky těchto látek.¹⁶⁹

Přestože zákon č. 350/2012 Sb., chemický zákon, hovoří pouze o podnikajících fyzických a právnických osobách, ve vymezení jednotlivých skutkových podstat přestupků tyto osoby dále specifikuje. V mnoha případech se

¹⁶⁵ Podle § 121 odst. 2 písm. j) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁶⁶ Podle § 121 odst. 2 písm. r) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁶⁷ Podle § 59 odst. 1 zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁶⁸ Podle § 122 odst. 1 písm. a) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech.

¹⁶⁹ Podle § 1 zákona č. 350/2012 Sb., chemický zákon.

konkrétního přestupku nemůže dopustit obecná právnická nebo podnikající osoba, ale taková osoba, která má konkrétní vlastnosti nebo disponuje určitými specifickými znaky.

Přestupku se tak může dopustit např. osoba, která provádí zkoušení vlastností látek nebo směsí, které jsou nebezpečné pro zdraví,¹⁷⁰ dále pak výrobce nebo dovozce chemických směsí nebo látek, případně jejich následný uživatel.¹⁷¹ Podle § 34 odst. 16 zákona č. 350/2012 Sb., chemický zákon, se může přestupku dopustit i osoba, která uvedla látku na trh tak, že nesplnila podmínky její registrace. Na poli ochrany před chemickými látkami je možné uložit pokutu v maximální výši až 5 000 000 Kč.

4.8 Úsek ochrany zemědělského půdního fondu

Podle § 1 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, je zemědělský půdní fond „základním přírodním bohatstvím naší země, nenahraditelným výrobním prostředkem umožňujícím zemědělskou výrobu a je jednou z hlavních složek životního prostředí“¹⁷² a zároveň „zemědělský půdní fond tvoří pozemky zemědělsky obhospodařované, to je orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, trvalé travní porosty a půda, která byla a má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není.“¹⁷³

Vůči zemědělskému půdnímu fondu se může dopustit přestupku fyzická osoba například tak, že znečistí zemědělskou půdu, za což jí hrozí pokuta až do výše 1 000 000 Kč.¹⁷⁴ Kromě obecné fyzické osoby se může přestupku na poli ochrany zemědělského půdního fondu dopustit „vlastník, nebo jiná fyzická osoba, která je oprávněna zemědělskou půdu užívat.“¹⁷⁵ Takto vymezená osoba se může dopustit přestupku například tím, že změní trvalý travní porost na ornou půdu bez souhlasu orgánu ochrany zemědělského půdního fondu.¹⁷⁶ Za tento přestupkem je možné stanovit pokutu až do výše 50 000 Kč. Daleko větší pokuta až do výše

¹⁷⁰ Podle § 34 odst. 1 zákona č. 350/2012 Sb., chemický zákon.

¹⁷¹ Podle § 34 odst. 4 a 5 zákona č. 350/2012 Sb., chemický zákon.

¹⁷² Podle § 1 odst. 1 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

¹⁷³ Podle § 1 odst. 2 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

¹⁷⁴ Podle § 34 odst. 1 písm. a) zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

¹⁷⁵ Podle § 34 odst. 2 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

¹⁷⁶ Podle § 34 odst. 2 písm. a) zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

1 000 000 Kč je pro vlastníka nebo jinou fyzickou osobu, která je oprávněná zemědělskou půdu užívat, za přestupek spočívající ve znečištění zemědělské půdy nebo užívání zemědělské půdy k nezemědělským účelům.¹⁷⁷

Obdobně jako pro fyzické osoby jsou vymezeny přestupky pro právnické a podnikající fyzické osoby – tedy jsou stanoveny takové přestupky, kterých se mohou odpustit právnické nebo podnikající fyzické osoby obecně a pak jsou vymezeny skutkové podstaty přestupků, kterých se mohou dopustit pouze právnické osoby a podnikající fyzické osoby jako vlastní pozemků nebo jejich uživatel.¹⁷⁸

4.9 Úsek ochrany hornictví a geologie

V případě horní činnosti a geologie chrání zákon¹⁷⁹ hospodárné využívání nerostného bohatství, především pak v situacích, kdy dochází k vyhledávání a průzkumu nerostů, případně dobývání nerostů.¹⁸⁰ Zákon dělí nerosty na vyhrazené a nevyhrazené, přičemž zásadní rozdíl je v tom, že v případě nevyhrazených nerostů je jejich ložisko součástí půdy, v případě vyhrazených nerostů (např. radioaktivní nerosty, ropa, kamenná sůl apod.), je postup při využití výhradních ložiska upraven zákonem.¹⁸¹

Pokud jde o odpovědnost za přestupky na poli ochrany nerostů, vymezuje horní zákon pachatele přestupků jako fyzické osoby, které se mohou dopustit protiprávního jednání, za které hrozí pokuta až do výše 5 000 000 Kč. Fyzická osoba se dopustí přestupku například tím, že úmyslně poškodí zařízení, které slouží k využívání nerostného bohatství nebo k hornické činnosti. Za tento přestupek fyzické osobě hrozí pokuta až do výše 15 000 Kč.¹⁸²

Kromě toho se přestupku na poli hornictví a geologie mohou dopustit organizace, kterou zákon myslí „*právnické a fyzické osoby, které v rámci*

¹⁷⁷ Podle § 34 odst. 1 písm. a) a c) zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

¹⁷⁸ Podle § 20a odst. 2 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

¹⁷⁹ Konkrétně zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

¹⁸⁰ Podle § 1 zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

¹⁸¹ Podle § 2 – 6 zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

¹⁸² Podle § 40a odst. 1 písm. a) zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

podnikatelské činnosti při splnění podmínek stanovených právními předpisy vykonávají vyhledávání, průzkum nebo dobývání výhradních ložisek nebo jinou hornickou činnost, se považují za organizace podle tohoto zákona.“¹⁸³

Většinu přestupků projednává obvodní báňský úřad, nicméně závažné přestupky (např. neposkytnutí údajů pro báňsko-technickou evidenci včas a správným způsobem¹⁸⁴) projednává Ministerstvo průmyslu a obchodu.¹⁸⁵

4.10 Shrnutí

Přestupky jsou protiprávní jednání, která jsou sankcionována nejčastěji pokutou, případně i jiným úkonem správního orgánu. Zásadní skutečností pro to, aby správní orgán přistoupil ke stanovení pokuty za konkrétní přestupek, je odpovědnost osoby za přestupek. Jak vyplývá z výše uvedeného, pro konkrétní složky životního prostředí stanoví zákon odpovědnost různým způsobem. Zánik této odpovědnosti je pak obecně stanoven zákonnými důvody vymezeným v § 29 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Hlavní otázkou výše uvedené analýzy právních předpisů byla právě otázka odpovědnosti. Na základě rozboru konkrétních norem je tedy patrné, že zákon v případě jednotlivých složek životního prostředí zohledňuje specifičnost této složky a následně podle toho určuje odpovědnost fyzických, podnikajících fyzický a právnických osob.

Zpravidla ve všech případech se přestupků mohou dopustit jak fyzické, tak právnické i podnikající fyzické osoby s výjimkou ochrany nerostů, kde se mohou dopustit přestupků pouze fyzické osoby nebo organizace, tedy takové právnické nebo podnikající fyzické osoba, které vykonávají vyhledávání a průzkum, případně dobývání výhradních ložisek. Obecně vymezená právnická nebo podnikající fyzická osoba se přestupku na poli ochrany nerostů dopustit nemůže. Je to především z toho důvodu, že zákon povoluje podnikatelskou činnost v této sféře

¹⁸³ Podle § 5a zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

¹⁸⁴ Podle § 40a odst. 2 písm. a) zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

¹⁸⁵ Podle § 40b odst. 1 zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

pouze organizacím, a tedy pokud někdo spáchá přešupěk, spáchá ho jako obecně fyzická osoba.

V některých případech zákon stanoví, jakých přešupků se mohou dopustit specificky určené fyzické nebo právnické, případně podnikající fyzické osoby. Velká diferenciacce mezi klasifikací osob se nachází třeba na úseku ochrany zvířat, kdy se samozřejmě přešupku mohou dopustit i „obecné“ fyzické, právnické nebo podnikající fyzické osoby, ale zákon stanoví další speciálně určené osoby. Je to především z toho důvodu, že způsobit újmu zvířeti může nejen jeho majitel (jako fyzická osoba), ale i jako chovatel. V případě chovatele zákon pak předpokládá vyšší intenzitu zavinění, resp. v okamžiku, kdy je osoba považována za chovatele, tento status předpokládá určité kvality v zacházení se zvířaty, a proto usmrcení či týrání zvířat je zákonem vnímáno jako závažnější než obdobný přešupěk způsobený pouze obecnou fyzickou osobou. Obdobně je tomu i v případě právnické nebo podnikající fyzické osoby, které mohou spáchat přešupěk jako „obecné“ právnické nebo podnikající fyzické osoby, ale také jako chovatelé, nebo dokonce jako církev nebo náboženská společnost (které např. musí mít povolení Ministerstva životního prostředí pro porážku zvířat pro potřeby církví).

Dalšími specificky vymezenými osobami jsou pachatelé přešupků v oblasti ochrany vod, kdy se přešupku mohou dopustit např. fyzická osoba jako vlastník pozemku, na kterém se nachází koryto vodního toku, fyzická osoba jako držitel povolení k vypouštění odpadních vod nebo fyzická osoba jako původce havárie.

Zvláštní kategorií právnických osob, které se mohou dopustit přešupku, jsou obce, a to na poli úseku ochrany vod, když nepředloží žádost o územní rozhodnutí v souladu se zákonem č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

Sankcemi, které obvykle za přešupky hrozí, jsou pokuty, jejichž maximální výše je stanovena v zákoně. Nejvyšší možnou pokutu, kterou je možné za porušení zákona v oblasti ochrany životního prostředí udělit, jsou přešupky na poli hospodaření s odpady, kdy právnická nebo podnikající fyzická osoba nenakládá s odpady dle zákona.

Kromě stanovené pokuty zákony ještě stanoví další sankce, které mohou být pachateli přešupku uděleny – např. zabránění zvířete apod.

5 Závěr

Ochrana životního prostředí je velmi důležitou součástí života jednotlivce, ale zaujímá významné místo ve státní politice, která se následně promítá do právních norem. Ochranu životního prostředí stát provádí prostřednictvím množství nástrojů, ať už jsou to nástroje ekonomické (např. zálohové systémy nebo daňové úlevy apod.), administrativní nebo právní.

V právní oblasti se uplatňují normy práva životního prostředí, což je soubor právních předpisů zajišťujících ochranu přírody jako celku, ale i jejích jednotlivých složek – lesa, povrchových i podzemních vod, ovzduší, živočichů atd. Tyto předpisy pak vymezují nejen základní přístup k ochraně konkrétní složky životního prostředí, ale stanovují i způsob ochrany a sankce za porušení jednotlivých ustanovení v právních předpisech. Společensky nejzávažnější porušení jsou trestána dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jako trestné činy, méně závažná porušení jsou postihována v rámci přestupkového řízení jako přestupky.

Odpovědnost za spáchání přestupku mají za podmínek stanovených zákonem č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, fyzické osoby, dále pak osoby právnické a podnikající fyzické osoby. Rozdíl mezi spácháním přestupku fyzickou osobou a podnikající fyzickou osobou je ve skutečnosti, že podnikající fyzická osoba se dopustila přestupku při podnikání nebo v souvislosti s ním.

V případě spáchání přestupku zahájí správní orgán přestupkové řízení, a to podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Tento zákon přesně vymezuje, co je chápáno pod pojmem přestupek a jaké jsou podmínky odpovědnosti fyzických, podnikajících fyzických a právnických osob. Kromě vlastního přestupku vymezuje uvedená právní norma také pokus přestupku, pokračování v přestupku a přestupky hromadné a pokračující. Zatímco pokračování přestupku, tedy způsobení protiprávního stavu a jeho udržování, případně pouze jeho udržování je mezi přestupky na poli ochrany životního prostředí běžné (např. nedovolené vypouštění odpadních vod do povrchové nebo podzemní vody), pokus přestupku v zákonech upravujících jednotlivé složky ochrany životního prostředí absentuje. Je to zřejmě z toho důvodu, že v případě nedokonaného pokusu nevznikne újma životnímu prostředí, tedy jinými slovy

k ohrožení životního prostředí nedojde. Zákon prostřednictvím přestupků trestá to, že někdo poničil konkrétní složku životního prostředí, případně ji ohrozil. Pokus tedy dle žádného ze složkových právních předpisů trestný není.

Na tomto místě je možné uvést příklad jednoho z nejzávažnějších přestupků na poli životního prostředí, kdy by například právnická nebo podnikající fyzická osoba jako původce odpadu se pokusila, ale své jednání nedokonala, o nakládání s odpadem v rozporu s jeho vlastnostmi. Pokud by i tento nejzávažnější přestupek skončil ve fázi pokusu, je možné konstatovat, že by k naplnění skutkové podstaty přestupku nedošlo, a tedy by nebyla životnímu prostředí způsobena újma.

Každý složkový právní předpis stanoví tak určité, konkrétně vymezené skutkové podstaty přestupků, stanoví, kdo tento přestupek může spáchat (fyzická, právnická nebo podnikající fyzická osoba) a současně určí, jaká výše pokuty může být za konkrétní přestupek správním orgánem uložena. Ve zkoumaných předpisech byly nejzávažnějšími přestupky takové přestupky, za které mohla být uložena pokuta až do výše 25 000 000 Kč. Jednalo se jednak o nevhodné nakládání s odpady – jednak nenakládání s odpadem dle jeho vlastností a jednak neověření zařazení dopadu podle druhu a kategorie. Obou těchto přestupků se mohou dopustit pouze právnické nebo podnikající fyzické osoby jako původci odpadu.

Aspektem, na který práce kladla důraz, byla otázka odpovědnosti osob za přestupky, tedy kdo se konkrétních přestupků může dopustit a jak jsou vymezeny speciální osoby, které mohou na úseku ochrany životního prostředí přestupky spáchat, protože jednotlivé právní předpisy stanoví kromě obecně vymezených fyzických nebo právnických, resp. podnikajících fyzických osob i speciálně určené osoby, tedy jinými slovy osoby, které se mohou přestupku dopustit v souvislosti s postavením, které mají nebo s povoláním, které vykonávají.

Velmi variabilní vymezení osob, které mohou spáchat konkrétní přestupky, je na úseku ochrany zvířat. Zde zákon rozlišuje kromě standardních fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob ještě další speciálně určené osoby. Je to z toho důvodu, že ve vztahu ke zvířatům osoba nemusí vystupovat pouze jako majitel konkrétního zvířete, ale může mít i postavení chovatele, majitele zařízení nebo podniku, ve kterém je zvíře umístěno, ale může dojít i k méně častým

situacím. Zákon například pamatuje na praxi určitých náboženských skupin nebo církví, které v některých případech pro své obřady používají zvířata. Právě z toho důvodu zákon č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání, stanoví, že některých přestupků se právě mohou dopustit církve nebo náboženské společnosti.

Určitou variabilitu v osobách, které se mohou dopustit přestupku, obsahuje i zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon. Ten opět kromě fyzické, právnické nebo podnikající fyzické osoby určí, že přestupku se může dopustit například fyzická osoba jako majitel plavidla, jako oprávněný, tedy osoba, která na základě povolení může nakládat s vodami, případně jako majitel pozemku, na kterém se vody (např. koryto vodního toku) nachází.

Odpovědnost náleží podle § 254/2001 SB., vodní zákon, i obci, která se dopustí přestupku tak, že nepředloží žádost o územní rozhodnutí v souladu se zákonem č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

Neméně zajímavou otázkou je i otázka sankcí, které mohou být za přestupky stanoveny. Nejčastěji se jedná o pokuty, jejíž maximální výši stanoví zákon. V některých případech ovšem udělení pokuty může doprovázet i další penalizace jako např. zabránění zvířete atd.

Seznam literatury

Monografie

DAMOHOŘSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-338-7.

DIRNER, Vojtech. *Ochrana životního prostředí: základy, plánování, technologie, ekonomika, právo a management*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 1997. ISBN 80-7078-490-3.

FRUMAROVÁ, Kateřina. *Správní trestání*. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-250-9.

JEMELKA, Luboš. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-772-9.

JELÍNKOVÁ, Jitka a Svatava HAVELKOVÁ. *Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-839-9.

KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-727-9.

PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2013. 174 s. ISBN 978-80-86847-67-2.

VOMÁČKA, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-675-3.

Zákon o ochraně ovzduší: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-477-3.

Časopisecké články

MATES, Pavel, ONDRÁČKOVÁ, Věra. Kodex správního práva trestního. *Trestněprávní revue* 11-12/216, s. 253 an.

Zákonná úprava a IAŘ

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon.

Zákon č. 289/1995 Sb., lesní zákon.

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

Zákon č. 350/2012 Sb., chemický zákon.

Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech.

Zákon ČNR č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa.

Webové stránky a elektronické zdroje

Ústřední seznam ochrany přírody. Agentura ochrany přírod a krajiny České republiky [online], [cit. 2022-03-05]. Dostupné z WWW: <https://drusop.nature.cz/portal/>.